

Turvallisuus- ja taloustilanne Libanonissa

16.8.2021

Libanonin monikerroksinen kriisi – eniten kärsivät pakolaiset

Suuri osa Libanonin kansalaisista kamppailee tällä hetkellä kriisikasauman oloissa. Maata riepottelevat talouskriisi ja vakava polttoainepula. Ne rampauttavat sairaalat ja aiheuttavat päivittäin jopa 22 tunnin sähkökatkoksia.

Tilanne on erityisen katastrofaalinen kansalaisyhteisöille ja vailla oleville palestiinalaispakolaisille, joista suuri osa on jo vuosikymmeniä elänyt köyhyysrajan alapuolella.

Libanonin talouskriisi – kolmen vakavimman joukossa

Libanonin talous on lähes romahduspisteessä. Valuutta on menettänyt liki 80 prosenttia arvostaan. Maailmanpankin mukaan tulot henkeä kohden ovat vähentyneet noin 40 prosentilla. Se arvioi, että elintaso vaikutuksiltaan Libanonin meneillään oleva talous- ja rahoituskriisi saattaa olla maailmanlaajuisesti kolmen vakavimman kriisijakson joukossa 1800-luvun puolivälin jälkeen.

Protestit ovat olleet käynnissä lokakuusta 2019 lähtien, mutta niillä ei ole ollut vaikutusta. Maan sosioekonominen tilanne on koko ajan huonontunut. Libanonin kansalaiset ovat kärsineet, mutta vielä huonompi on palestiinalaisten ja syyrialalaisten pakolaisten tilanne. YK:n mukaan yhdeksän kymmenestä pakolaisesta eli viime vuonna äärimmäisessä köyhyydessä.

Polttoaine- ja sähköpula vaarantavat yhteiskunnan toiminnan

Libanonin rahoituskriisin vuoksi polttoainetta ei ole voitu tuoda maahan. Tämä on saanut aikaan valtakunnallisia mielenosoituksia.

Polttoaine on välttämätöntä kaikilla talouden aloilla ja sen puute vaikuttaa monella tavoin kotitalouksiin. Kesäkuun lopulla maan hallinto korotti polttoaineen hintaa 35 prosentilla. Ihmiset jonottavat huoltoasemilla tuntikausia. Julkisen liikenteen lippujen hinnat ovat kalliimpia kuin koskaan.

Kriisi ilmenee myös sähkön säännöstelyinä ja sähkökatkoksina. Käteisvarojen puutteen vuoksi voimalaitokset eivät toimi täysiaikaisesti. Heinäkuun alussa suljettiin kaksi suurta voimalaitosta Deir Ammar ja Zahrani. Ne tuottavat normaalioloissa 40 prosenttia maan sähköstä. Kaikki Libanonin hallinnon yritykset ongelman ratkaisemiseksi ovat epäonnistuneet ja täydellinen sähkökatkos uhkaa koko ajan. Yksityiset generaattorit ovat olleet vaihtoehto

heikosti toimiville voimalaitoksille, mutta monopoliasema, hinnannousu ja polttoainepula ovat syventäneet kriisiä.

On tärkeää huomata, että merkittävällä osalla Libanonissa asuvista ihmisistä ei ole varaa yksityisiin generaattoreihin, koska tämän vuoden alusta 55 prosenttia väestöstä elää köyhyydessä. Sähkökatkokset ovat erityisen ongelmallisia palestiinalaisten pakolaisleireissä, esimerkiksi Shatilassa Beirutissa. Leirin pääsyöttölaitteen vaurioiden vuoksi valtion sähkönsyöttö leirille on vähäistä.

On selvää, että tällä hetkellä kriisiin ei ole ratkaisua näkyvissä. Uhkana on täydellinen sähkökatkos. Se lamauttaisi maan palvelu-, talous- ja terveydenhuoltosektorin.

Koronaviruksen deltamuunnos uhkana

Maaliskuusta 2020 lähtien koronaviruspandemia on tuottanut maalle lisävahinkoa. Epidemiologinen seuranta ennusti koronavirustapausten nopeaa lisääntymistä Libanonissa ja siksi maahan julistettiin useita koronasulkuja niin vuonna 2020 kuin 2021. Tämä hillitsi pandemiaa niin, että maan talouden sektorit ovat avautuneet täysin tämän kesän alusta. Kuitenkin koronaviruksen deltamuunnoksen uhka on edelleen olemassa.

Vaikka rokotuskampanjat Libanonissa voivat saada vähitellen aikaan laumasuojan, deltamuunnos tuottaa edelleen huolta. Se voi johtaa tapausten äkilliseen kasvuun ja ylikuormitukseen terveydenhuollossa. Varsinkin tiheästi asutuilla alueilla, kuten pakolaisleireissä, on suuri riski deltavariantin laajalle leviämislle, koska ehkäisevät toimenpiteet puuttuvat. YK:n tutkimuksen mukaan palestiinalaispakolaiset kuolevat Libanonissa kolme kertaa todennäköisemmin COVID-19-tautiin kuin muu väestö. Suurimmalla osalla koronaan kuolleista on ollut terveydellisiä ongelmia ja leirien olosuhteet ovat pahentaneet heidän sairauksiaan.

Elokuun 4. päivän räjähdys ja talouskriisi ovat tehneet maan terveydenhuollon toimintakyvyttömäksi. Libanonilaiset sairaalat eivät kykene kilpailemaan deltavariantin tuottaman uuden korona-aallon kanssa.

Terveydenhuolto kriisissä, pula lääkkeistä

Välttämättömien apteekkituotteiden hinnat ovat kohonneet ennennäkemättömällä tavalla, kun Libanonin punnan arvo on heikentynyt. Esim. äidinmaidonvastike ja kroonisten sairauksien lääkkeet ovat kallistuneet kohtuuttomasti. Jotkut käyttävät tilannetta hyväkseen ja ovat hamstranneet laittomasti suuria määriä lääkkeitä. Apteekeista puuttuu välttämättömiä lääkkeitä. Näistä syistä libanonilaisten apteekkien omistajat ovat julistaneet lakon.

Vaikka Libanonin terveysministeriö on luvannut ryhtyä välittömiin toimiin niitä vastaan, jotka haalivat omaan käyttöön lääkkeitä, ratkaisua kriisiin ei ole näkyvissä. Libanonilaisia lääkeyhtiöitä edustava järjestö on ilmoittanut, että lääkkeiden tuonti on lähes pysähtynyt. Se myös kehotti keskuspankkia vapauttamaan dollareita, jotta voitaisiin maksaa ulkomaisille tavarantoimittajille.

Näiden tuotteiden puute on erityisen vaarallista, koska se voi uhata sairaalatoimintaa. Niin kauan kuin Libanonin valuuttakriisiä ei ole käsitelty perusteellisesti ja pimeät markkinat

toimivat yhä maassa vaikuttaen vaihtokurssiin, samanlainen kriisi alkaa näkyä muillakin aloilla, jotka edellyttävät varoja dollareissa. On epätodennäköistä, että keskuspankki vapauttaa pyydetty varat vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi. Libanonin kansalaiset joutuvat päivittäin epätoivoisesti etsimään välttämättömiä lääkkeitä. He protestoivat ja vaativat välittömiä toimia.

Libanonin valuutta menettänyt arvonsa - inflaatio

Libanonin valuutta on menettänyt arvoaan lokakuusta 2019 lähtien. Siitä on seurannut valtakunnallisia mielenosoituksia ja tiesulkujen pystyttämistä. Keskuspankki on käyttänyt useita keinoja rahapolitiikan vakauttamiseksi. Kuitenkin Libanonin valuutan alamäki on jatkunut. Vuosikautia 1 500 Libanonin puntaa vastasi dollaria. Maaliskuussa tarvittiin kymmenkertainen määrä puntia ja elokuussa yhdestä dollarista piti maksaa jopa 20 000 puntia tai enemmän. Rahan arvon romahtaminen on johtanut lukuisiin konkurssihin.

Libanon sijoittui helmikuussa niiden maiden joukkoon, joissa on alhaisimmat minimipalkat. Kuukauden minimipalkka Libanonissa oli tuolloin 675 000 Libanonin puntaa (LBP), 72 Yhdysvaltain dollaria laskettuna silloisella markkinahinnalla 9 400 LBP Yhdysvaltain dollaria kohti (nyt siis alle 35 dollaria). Ennen talouskriisiä Libanonin kuukausipalkka vastasi 450 dollaria.

Kun otetaan huomioon jatkuva inflaatio, joka on aiheuttanut tarvittavien tavaroiden ja palvelujen hintojen nousun, lähes 55% väestöstä on joutunut köyhyysrajan alapuolelle. Libanonin syrjäytyneiden yhteisöjen köyhtymisriski on suuri, koska niiden väestössä on paljon lukutaidottomia, työlait asettavat rajoituksia ja suurimmalle osalle työ on mahdollista vain matalapalkka-aloilla.

Poliittinen kuohunta ja sosiaalinen epävakaus

Maa näyttää joutuneen poliittiseen umpikujaan, kun useat hallituksen muodostamisyhtymiset ovat epäonnistuneet. Pääministeri Hassan Diab erosi viime vuoden elokuussa Beirutin massiivisen räjähdysen jälkeen eikä hallitusta ole vielä pystytty muodostamaan. Tämä yksimielisyyden puute ja maan poliittisten puolueiden keskinäinen vihamielisyys ovat heikentäneet maata noin vuoden ajan.

Beirutin sataman räjähdysen jälkeen useat Euroopan maat, esimerkiksi Ranska, lupasivat Libanonille apua, joka voisi lievittää Libanonin väestön tilannetta. Ranska on myös esittänyt luonnoksen strategisesta suunnitelmasta kriisin ratkaisemiseksi. Tuelle on kuitenkin asetettu ehtoja, esimerkiksi että nimettävä pääministeri perustaa uudistushallituksen. Hallituksen muodostamisen viivästyessä myös kansainvälinen apu myöhästyy, vaikka kansakunta tarvitsee kipeästi apua.

Ilman uutta hallitusta parlamentti ei voi toteuttaa kansainvälisen yhteisön edellyttämiä uudistuksia. Ilman selkeää ratkaisua hallituskriisiin sosiaalinen epävakaus ja mielenosoitukset todennäköisesti lisääntyvät tulevina kuukausina. Sosiaalinen epävakaus voi johtaa väkivallan lisääntymiseen, kuten aiemmin tapahtui Lokakuun 17:n vallankumoukseksi nimettyjen protestien aikana vuonna 2019. Silloin Libanonin armeija joutui puuttumaan mielenosoittajien välisiin yhteenottoihin. Väkivalta on erityisen yleistä

Libanonin heikoimmassa asemassa olevilla alueilla, mukaan lukien pakolaisleirit, joissa Libanonin armeijalla on vain vähän tai ei lainkaan valtaa.

Pakolaisten 73 vuotta ahtaudessa ja vailla oikeuksia

Libanonin palestiinalaisten pakolaisuus alkoi vuonna 1948. Sen jälkeen he eivät ole päässeet edes käymään kotimaassaan, vaan joutuvat elämään ylikansoitetuissa leireissä tai vailla infrastruktuuria epävirallisissa asutuskeskitymissä, mm. ilman vettä ja sähköä.

Rekisteröityjen pakolaisten määrä on kasvanut merkittävästi vuoden 1948 jälkeen, mutta pakolaisleireiksi osoitetut alueet eivät ole nimeksikään laajentuneet. Rakennusmateriaalien tuominen joihinkin leireihin on kielletty, vaikkakin ajoittain kiello kumotaan. Joka tapauksessa tietyt rajoitukset kieltävät edelleen palestiinalaispakolaisia laajentamasta tai uusimasta kotejaan. Lisäksi laki estää kiinteistöjen rekisteröimisen - käytännössä kiinteistön omistamisen, perimisen tai peruskorjauksen - henkilöiltä, joilla ei ole tunnustetun valtion kansalaisuutta.

Eniten kärsivät Libanonin palestiinalaispakolaiset

"Mitä vastaat henkilölle, joka sanoo, että hänellä on kolme vaihtoehtoa: kuolla COVID-19-tautiin, kuolla nälkään tai lähteä meren yli?" UNRWAn pääkomissaari Philippe Lazzarini ihmetteli vierailtuaan Libanonin pakolaisleireissä.

Libanonin palestiinalaispakolaiset saavat terveyst-, koulutus- ja sosiaalipalveluja YK:n UNRWA-järjestöltä, kun taas Syyriasta paenneet palestiinalaiset saavat lisäksi taloudellista avustusta. Libanonin talouskriisi on kuitenkin tehnyt tämän avun riittämättömäksi, kun saadun käteisen arvo on pienentynyt Libanonin punnan vaihtokurssin romahdettua.

Libanonissa palestiinalaisyhteisö on yksi niistä ryhmistä, joita COVID-19-tauti on koetellut kovimmin. Tiheään asutuilla asuinalueilla tauti leviää. Pandemia on tuorein tuhoavista iskuista, joita yhteisöön on viime aikoina kohdistunut. Sama ryhmä on kärsinyt syrjäytymisestä jo vuosikymmeniä. Jo ennen pandemiaa ja Libanonin taloudellista romahtamista palestiinalaispakolaiset elivät köyhyydessä ja lakisääteiset ja hallinnolliset määräykset rajoittivat heidän työllisyyttään, omistamisoikeuttaan ja toisinaan liikkumistaan. Työttömyysaste on ollut korkea leireissä monien vuosien ajan. Nyt leirien työttömyysaste on noussut UNRWAn raportin mukaan 65 prosentista 90 prosenttiin; äärimmäisessä köyhyydessä elävien osuus on noussut pandemian vuoksi 80 prosenttiin.

UNRWA on itse ollut akuutissa rahoituskriisissä ja sen mahdollisuudet auttaa palestiinalaispakolaisia toipumaan koronapandemian jälkiseuramuksista ovat vähäiset. Järjestö on julkistanut COVID-19-vetoomuksen saadakseen varoja tähän tarkoitukseen. Kansalaisjärjestöt ja muut paikalliset järjestöt ovat kuitenkin reagoineet nopeammin kriiseihin ja tukeneet pakolaisia käytettävissä olevilla rajallisilla resursseilla.

Elintarvikkeiden hintojen nousu vaikuttaa väestön, erityisesti lasten ja vanhusten, ravitsemukseen. Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahasto UNICEFin mukaan leireissä asuvat lapset ovat hengenvaarassa aliravitsemuksen vuoksi. Se totesi vuoden 2020 vuosiraportissaan: "Arvioidaan, että 1,2 miljoonaa alle 5-vuotiasta lasta voi kuolla 12 kuukauden kuluessa pienituloisissa ja keskituloisissa maissa terveydenhuoltojärjestelmän

heikentymisen ja aliravitsemuksen lisääntymisen vuoksi.” Libanon kuuluu näiden maiden joukkoon.

Turvaverkkojen puute pakolaisleireissä

Pakolaisleireiltä puuttuu myös taloudellisia ja sosiaalisia turvaverkkoja, joilla turvattaisiin palestiinalaisten oikeudet Libanonissa. Tätä ongelmaa ovat pahentaneet Libanonin poliittinen konflikti ja kyvyttömyys muodostaa hallitusta. Sen myötä väkivalta ja mielenterveyshäiriöt lisääntyvät leireissä huolimatta paikallisten järjestöjen heikosti rahoitetusta toiminnasta.

UNICEFin tutkimustulosten mukaan palestiinalaispakolaisleireissä esiintyy sekä yhteisö- että kotitaloustasolla väkivaltaisia kurinpitokäytäntöjä, mikä vaikuttaa pysyvästi Libanonissa asuneiden palestiinalaisten lapsiin (81,7 % lapsista) samoin kuin Syyriasta paenneiden palestiinalaisten lapsiin (77 %). Julkaistujen tilastojen mukaan kahdeksan kymmenestä palestiinalaislapsesta joutuu väkivaltaisen kurin kohteeksi. Lapsityövoimaa ja lapsiavioliittoja käytetään yhä enemmän keinoina selviytyä syvenevistä taloudellisista vaikeuksista. Vaikka Libanonin hallitus on ottanut kansallisella tasolla käyttöön lastensuojelujärjestelmän, sen soveltaminen on edelleen rajallista palestiinalaisten pakolaisleireissä.

Libanonin monikerroksinen kriisi tekee palestiinalaisten pakolaisleireistä elinkelvottomia. Niissä todistetaan väkivaltaa, köyhyyttä ja koronavirusepidemioita. Nämä ongelmat ovat lastensuojelullinen riski maissa, joissa väkivallan ehkäisy ja torjunta ovat tehottomia tai ovat vaikeutuneet COVID-19:n vuoksi.

Libanonin palestiinalaispakolaisten resurssit ovat niukat, palvelut ylikuormittuneet ja heidän lailliset oikeutensa ovat edelleen rajalliset. Kriisin vaikutukset palestiinalaispakolaisiin ovat vakavat ja voivat johtaa sosiaalisten ongelmien kasautumiseen. Tämä kriisi uhkaa pakolaisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia ja korostaa välittömien toimenpiteiden välttämättömyyttä.

Kuunneltuaan ihmisiä leireissä UNRWAn pääkomissaari totesi: *”Kenenkään ei pitäisi joutua tuntemaan itseään niin epätoivoiseksi. Koko maata ravistelevat monentasoiset kriisit... joissa kaikki kärsivät.”* Hän lisäsi: *”Kehotan kansainvälistä yhteisöä auttamaan, varmistamaan, että nämä ihmiset voivat elää arvokkaasti ja vakaus leireissä säilyy.”* Paikalliset järjestöt ovat tulleet tähän johtopäätökseen jo kauan sitten. Sitkeästi ponnistellen on etsitty auttamiskeinoja ja ryhdytty toimenpiteisiin; samalla tavoin jatketaan edelleen.